

Piet Hein Eek, afvaltafel, 2001 (afb. 17 in het examen)

Onbekende makers, kopieën van Piet Hein Eeks afvaltafel (afb. 18 en 19 in het examen)

EXAMEN tehatex vwo 2017

Hugo Gitsels, toetsdeskundige Cito

Hoe vernieuwend was de tafel van afvalhout van Piet Hein Eek uit 2001? In hoeverre liet hij zich inspireren door voorgangers? Waarom wordt een kopie van de afvaltafel van Eek op minder waarde geschat dan een origineel? En hoe dachten kunsttheoretici over kopieerpraktijken in de zeventiende eeuw? (Het antwoord op deze vraag staat aan het einde van dit artikel.) Over dergelijke kwesties bogen zo'n 2.300 examenkandidaten zich tijdens het centraal examen tehatex vwo op 17 mei 2017.

Redelijk moeilijk

Voor de eerste keer stond het thema *Voorbeeldig* centraal tijdens het schriftelijk examen tehatex vwo. De N-term werd vastgesteld op 1,6. Dit examen was volgens de docenten op de evaluatiebijeenkomst georganiseerd door VONKC in Utrecht 'een redelijk moeilijk examen'. Deze bevinding kwam ook naar voren uit de quickscan; een korte enquête die docenten invullen bij het aanleveren van scores in Wolf.

Ongeveer de helft van het examen ging over kunstwerken of teksten die opgenomen waren als voorbeeld in de syllabus. Uit de toets- en itemanalyse bleek dat vragen over 'bekende' kunstenaars (kunstenaars die genoemd worden in de syllabus) beter werden gemaakt dan vragen over 'onbekende' kunstenaars, met een gemiddelde p'waarde van respectievelijk .55 en .50.¹

Docenten merkten daarnaast op dat het examen aan de lange kant was. Uit de technische analyse bleek dat meer dan 5% van de kandidaten vraag 24, 27 en 29 oversloegen (vraag 24: 7%, vraag 27: 7,3% en vraag 29: 5%). Voor eerdere vragen in het examen lag dit percentage ruim onder de 5%.

Het examen bestond uit drie opgavenblokken, waarvan het laatste blok met een gemiddelde p'waarde van .48 het moeilijkste was. De gemiddelde moeilijkheidsgraad van het totale examen was p' .53. Er waren geen vragen met een p'waarde hoger dan .85 en dat betekent dat er geen echt makkelijke vragen in het examen zaten. Vraag 24, met een p'waarde van .21, bleek behoorlijk moeilijk en ook waren vragen 6, 9 en 25 met een p'waarde van rond de .35 pittig. Het examen had een betrouwbaarheid, coëfficiënt alpha, van 0,72.²

Series en herhalingen

In het eerste opgavenblok van het examen stonden kunstenaars centraal die werken in series. De eerste vraag uit het examen was door de examenmakers bedacht als 'makkelijke instapvraag', maar bleek helaas toch lastig te beantwoorden:

Over het algemeen waardeerden kunstenaars en theoretici in de negentiende eeuw de daguerreotype en de fotografie niet als kunst.

- 1p 1 Waarom werd de daguerreotype destijds niet als kunst gezien?
De daguerreotype
- A had de functie van amusement.
  - B kon in grote aantallen worden afgedrukt.
  - C was er alleen in zwart-wit (met achteraf toegevoegde kleur).
  - D was het resultaat van een technisch procedé.

De techniek van de daguerreotype bleek niet bij alle leerlingen bekend te zijn. Dit kwam naar voren uit meldingen door leerlingen bij het LAKS. Het juiste antwoord D werd gekozen door 40%, terwijl 55% koos voor antwoord B. Dat B onjuist was, hadden kandidaten kunnen weten zonder specifieke kennis van de techniek van de daguerreotype; een fotografische techniek die maar één afbeelding oplevert en dus niet in grote aantallen kan worden afgedrukt. De sleutel om deze vraag goed te beantwoorden ligt in kennis van de kunsttheorie van de negentiende eeuw toen gereproduceerde afbeeldingen in sommige gevallen wél tot de kunst werden gerekend. Denk bijvoorbeeld aan etsen of ander grafisch werk. Echter werken die ontstaan via een fotografisch procedé, werden toen niet als kunst beschouwd omdat de scheppende kracht van de kunstenaar, de ziel, ontbreekt in dit technische proces.

Roy Lichtenstein, *Rouen Cathedral, seen at three different times of the day, Set V*, 1969

Een vraag die er in psychometrisch opzicht uitsprong in dit vragenblok was vraag 6. Deze vraag had een p'waarde van .35 en was dus behoorlijk moeilijk.

Rouen Cathedral van Roy Lichtenstein lijkt op verschillende manieren te verwijzen naar tradities uit de kunstgeschiedenis. Zo verwijst het naar de traditie van het schilderen van kerken en kathedralen.

- 3p 6 Noem nog drie verwijzingen naar tradities uit de kunstgeschiedenis in dit werk van Lichtenstein.

Tijdens de examenbespreking in Utrecht werd hierover opgemerkt: "tradities uit de kunstgeschiedenis is nogal een rekbaar begrip". Ondanks de rekkelijkheid bleek het

voor kandidaten moeilijk om drie verwijzingen op te sommen. Hoewel de examenmakers ervoor hadden gekozen om in het correctievoorschrift het wat vergezochte antwoord op te nemen dat het een verwijzing betrof naar het pointillisme, mocht dat niet baten. Gelukkig lijkt het erop dat correctoren, al is 'traditie' een rekbaar begrip, niet zomaar elke verwijzing door een kandidaat, goed hebben gekeurd. Deze precieze houding bij correctoren heeft er toe geleid dat de norm van het examen hoog is gehouden, waardoor alleen kandidaten die het echt hebben begrepen, scorepunten hebben verdiend.

Tempio di Portuno

Villa Rotonda

Chiswick House

Villa Rotonda Redu

Het voorbeeld van Palladio

Het tweede opgavenblok (vraag 9 tot en met 14) uit het examen ging over de architect Andrea Palladio en de inspiratiebronnen die hij gebruikte voor zijn Villa Rotonda. Daarnaast ging het blok over architecten voor wie Palladio een voorbeeld vormde. Lord Richard Boyle Burlington met zijn Chiswick House, en Villa Rotonda Redux van het Engelse architectenbureau FAT passeerden in dat kader de revue. Dit vragenblok was herkenbaar voor kandidaten. Palladio vormde een van de voorbeeldkunstenaars uit de syllabus. Het blok had een gemiddelde p'waarde van .57 en was daarmee het makkelijkste deel uit het examen.

De rode draad in deze vragen vormde de manier waarop architecten hun voorbeelden slaafs of juist vrij volgden. Daarnaast was er aandacht voor de kwestie van originaliteit in architectuur: is originaliteit van belang, of staat de dienende functie voorop? Vraag 21 ging over deze discussie en bleek voor kandidaten redelijk eenvoudig te beantwoorden. Deze vraag had een p'waarde van .69.

De directeur van FAT, Sam Jacobs, zegt het volgende over *Villa Rotonda Redux*: "Er bestaat een geschiedenis van kopieën van de Villa Rotonda die belangrijke markeerpunten zijn geworden in de cultuur van de architectuur. We hopen deze geschiedenis uit te breiden en te onderzoeken [...]."

Gesteld kan worden dat Sam Jacobs/FAT zich met dit project mengt in een (actuele) discussie over de rol van de architect.

2p 21 Benoem deze actuele discussie én geef vervolgens aan, op basis van *Villa Rotonda Redux*, welke positie Jacobs/FAT daarin inneemt.

Typische tafels

De laatste serie vragen van het examen ging over tafels. Ontwerpen van Ettore Sottsass, Rietveld, het ontwerpersduo Werteloberfell, Piet Hein Eek en 'kopiisten' kwamen voorbij.

De eerste vraag van deze serie, vraag 22, bleek in toets-technisch opzicht een van de mooiste vragen van het examen met een gemiddelde p'waarde van .59. Van de kandidaten haalde 10% 0 scorepunten, 25% 1 scorepunt, 44% 2 scorepunten en 21% 3 scorepunten (het maximum). Kandidaten die het best scoorden op de gehele toets, scoorden ook het beste op deze vraag (en vice versa). Het was een vraag waar kennis van de kunstgeschiedenis gepaard ging met kunstbeschouwing.

Ettore Sottsass, *Tartar*, 1985

Met *Tartar* ging Sottsass in tegen enkele principes van modernistische vormgeving.

- 3p 22 Noem drie principes van modernistische vormgeving en geef bij elk principe aan op welke manier Sottsass ertegenin ging. Laat het kleurgebruik buiten beschouwing.

Vraag 27 en vraag 29 werden door docenten aangemerkt als 'interessante vragen', maar 'jammer dat ze pas aan het einde van het examen aan bod kwamen'. Bij deze vragen werd kennis van esthetische opvattingen uit de renaissance en uit de zeventiende eeuw getoetst. Kandidaten moesten een beoordeling van hedendaagse ontwerpen uitvoeren volgens de maatstaven van theoretici uit deze periodes. Deze vragen waren behoorlijk pittig, met een p'waarde van respectievelijk .50 en .43.

Het werk van Piet Hein Eek heeft veel navolging gekregen. Op afbeelding 18 en 19 zie je voorbeelden van sloophouten tafels die afkomstig zijn uit andere werkplaatsen dan die van Eek. Dergelijke kopieerpraktijken worden in onze tijd vaak negatief beoordeeld. In de zeventiende eeuw hadden kunsttheoretici echter een andere kijk op deze praktijk van kopiëren.

- 2p 27 Geef voor de tafels op afbeelding 18 en 19 afzonderlijk aan welk oordeel zeventiende-eeuwse kunsttheoretici erover zouden geven. Geef daarbij telkens aan op welke manier dit oordeel past in hun theorie.

27 maximumscore 2

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- afbeelding 18:
Theoretici in de zeventiende eeuw zouden grote waardering hebben voor de tafel op afbeelding 18, omdat het maken van een kopie die niet te onderscheiden is van het stuk van de meester bewijst dat de kopiist een groot talent heeft / zeer kundig is 1
- afbeelding 19:
Theoretici in de zeventiende eeuw zouden zeer grote waardering hebben voor de tafel op afbeelding 19 (meer nog dan voor de tafel op afbeelding 18), omdat het maken van een werk waarbij de stijl van de meester wordt nagebootst, maar ook eigen inventies worden ingebracht, betekent dat er sprake is van het overtreffen van de meester 1

Het examen in 2018

Voorbeeldig is ook het thema van 2018 voor tehatex vwo. De examenmakers hebben voor het examen in 2018 speciale aandacht voor de moeilijkheidsgraad en de lengte van het examen: het mag wat minder moeilijk én wat minder lang.

Voor de voorbereiding op het examen in mei 2018 is het voor docenten en leerlingen belangrijk om te weten dat in de septembermededelingen van het CvTE extra informatie te vinden is over de accenten binnen het thema voor het examen van 2018. Deze accenten dragen bij aan een gerichte voorbereiding op het examen. De syllabus is te vinden op de site www.examenblad.nl.

---

¹p'-waarde: De gemiddelde p'-waarde of het 'gemiddeld percentage goed' is een maat voor de moeilijkheidsgraad van de toets of opgave. Maximum: 1.00, minimum: .00. De p'-waarde wordt berekend door de gemiddelde score te delen door de maximaal te behalen score. Een p'-waarde boven .85 wijst op een (extreem) makkelijke vraag, een p'-waarde beneden .30 wijst op een (extreem) moeilijke vraag.

² betrouwbaarheid: Een belangrijke kwaliteit van de toets als geheel is de betrouwbaarheid. De betrouwbaarheid is de mate waarin de scores consistent, nauwkeurig en reproduceerbaar zijn. Binnen de toets- en itemanalyse wordt de betrouwbaarheid geschat door te onderzoeken in hoeverre de verschillende items in de toets allemaal hetzelfde meten. Dat wordt ook wel de interne consistentie genoemd. De betrouwbaarheid wordt geschat door de berekening van een betrouwbaarheidscoëfficiënt. Dat is altijd een getal dat ligt tussen 0 en 1. Hoe hoger dat getal, hoe betrouwbaarder de toets.